

Lidingö Hembygdsförening

Lidingö Hembygdsförenings yttrande över Planprogram för Centrum/Torsvik

Lidingö Hembygdsförening (LHF) får med anledning av samråd kring planprogram för Centrum/Torsvik lämna följande synpunkter. Yttrandet har beretts av föreningens Natur- och Kulturgrupp (NOK). LHF skall enligt sina stadgar bl a arbeta för att fördjupa och sprida kunskapen om Lidingös historia och verka för att bevara kulturhistoriskt intressanta byggnader och miljöer samt värdefulla naturområden. Föreningen har mot denna bakgrund ett starkt engagemang för Lidingös framtida utveckling.

LHF:s huvudsakliga kritik – sammanfattning

Planprogrammets förslag uppvisar betydande brister när det gäller hänsynstagande till Lidingös särart. Härmed avses:

- hänsynen till landskapet - särskilt i mötet med ön,
- respekten för förhärskande bebyggelsestruktur - hus i park/grönska –
- hänsynen till stadens kulturhistoriska värden, som Stockholmsvägens sträckning, det värdefulla 1940-talsområdet samt stadshuset och nuvarande centrum.

LHF avstyrker bestämt förslagen i framtidsbilderna 4 och 5 som redovisar betydande bebyggelse på och framför Torsviksberget och Flaggberget och en överdäckning (för Broparken) som sträcker sig alltför långt fram emot strandlinjen. Detta skulle ge en totalt ny bild av Lidingö och ta bort förståelsen för öns topografi.

LHF avstyrker bestämt att Stockholmsvägen flyttas och ges en helt ny karaktär (framtidsbilderna 2-5, också delvis 1). LHF ser det som mycket angeläget att Stockholmsvägen, sedan länge ett huvudstråk på Lidingö, bevaras i ursprunglig sträckning. Hänsynen till det omgivande välplanerade 1940-talsområdet förstärker detta krav.

För LHF är det självklart att stadshuset skall bevaras och därmed inte bara byggnaden utan också omgivande murar och trädgårdar. Alltför kompakt och hög bebyggelse för nära inpå stadshuset bör inte komma till stånd.

Denna kritik innebär inte att en utveckling av området avvisas, det finns viss mark som kan och bör bebyggas. Detta kräver dock en genomgripande omstudering för att finna andra lösningar och bebyggelselokaliseringar än de som föreslås i planprogrammet.

LHF:s synpunkter på förslagen i planprogrammet

Yttrandet har disponerats så att LHF inledningsvis anför synpunkter på de fyra huvudfrågeställningar som programmet redovisar. Utförligare motiveringar och mer detaljerade synpunkter framförs därefter för vissa delområden. Föreslagna

stadsbyggnadsprinciper kommenteras. LHF förordar inte någon av de fem framtidsbilderna - ingen av dem bör utredas vidare.

LHF finner att det råder en anmärkningsvärd diskrepans mellan programmets text som gång på gång framhåller målsättningen småskalighet och småstadskaraktär och de förslag som presenteras.

LHF uppskattar programmets tydliga redovisning och att underlagsmaterialet gjorts tillgängligt. Mot bildmaterialet kan dock riktas kritik. Särskilt allvarligt är att förslagets konsekvenser för vyn mot Lidingö från Ropsten/bron inte finns illustrerad i själva programmet. En sektion som tydligt visar höjder för infart och bropark etc. saknas också.

De fyra frågeställningarna

Entrén till Lidingö. Frågan om överdäckning

Frågan om bilden av Lidingö, hur man möter staden från bron, är utomordentligt väsentlig. Hänsynstagande till den höglänta öns ursprungliga topografi och historiska infart i glipan mellan Torsviksberget och Flaggberget är nödvändig. De mest omfattande framtidsbilderna, nr 4 och 5, omöjliggör detta helt genom en omfattande bebyggelse som helt förbygger bergen och dessutom innebär en nivellering av landskapet genom den högt belägna Broparken. Dessa förslag avstyrks mycket bestämt. En överdäckning av leden längre in är däremot önskvärd. Var den kan börja eller om den ersätts av biltunneln bör specialstuderas. Det är självfallet en av planuppdragets viktigaste uppgifter att söka komma tillrätta med de olägenheter som 1970-talsleden medfört.

Lidingöbanans sträckning

Frågan om omdragning av Lidingöbanan eller ej måste bedömas med hänsyn till de konsekvenser detta medför. Den omfattande bebyggelse som av ekonomiska skäl torde bli följden gör att LHF tills vidare ställer sig tveksam till att förorda att spårvägen dras genom centrum. Dessutom medför en omdragning stadsbildsmässigt tveksamma följder - en bro över rondellen, tunnelnedfart vid Torsvikssvängen och inte minst en alltför bred ny Stockholmsväg.

Biltunneln

Att leda trafiken i en biltunnel har många positiva effekter. Den koppling som i förslagen görs till att Stockholmsvägen i samtliga fall med biltunnel förflyttas söderut och ges en helt ny karaktär kan LHF däremot inte acceptera. Stockholmsvägen måste ligga kvar i sitt historiska läge. Ny bebyggelse bör med fördel kunna förläggas till platsen på och invid den nuvarande leden, inte minst för att läka det sår som leden medfört.

Centrum

LHF har ingen erinran mot en utbyggnad av centrumbebyggelsen, framför allt på den stora parkeringsplatsen. LHF anser dock att den nuvarande Centrumparken på sin kulle skall lämnas orörd, den utgör en mycket positiv del i gångstråkets utformning, och att polishuset bör bevaras. Det är också möjligt att förlägga ny inte alltför kompakt bebyggelse på andra sidan Lejonvägen där dock hänsyn till bakomliggande villabebyggelse och den värdefulla byggnad som inrymmer Lidingö Tidning bör tas. Att bebygga nuvarande parkeringen utanför COOP bör vara möjligt; alternativa utformningar bör dock utredas. Villa Oldenburg måste ha en gata eller öppen plats framför sig.

Stadshuset skall självfallet bevaras. Byggnadens genomtänkta omgivning med murar och trädgårdar måste självfallet respekteras liksom förplatsen. Stockholmsvägen bör sålunda inte – som föreslås i samtliga framtidsbilder - förändras i detta läge.

Synpunkter gällande vissa delområden

Torsviksberget

LHF finner det utomordentligt angeläget att bilden av Lidingö bibehålls i största möjliga utsträckning. Det höga Torsviksberget med sin förkastningsbrant med väl planerad 1940-tals bebyggelse synlig på bergshöjden - men medvetet indragna från bergskanten - måste hållas fritt från ytterligare bebyggelse. Förslagen i framtidsbild 4 och 5 innebär att berget förbyggs helt och att 40-talsbebyggelsen skymms och avstyrks därför mycket bestämt. Mycket viktig är också den vackra parkanläggningen på sydslutningen som ger grönska kring infarten. Den får självfallet heller inte förbyggas. En föreslagen komplettering med tre punkthus uppe på Torsviksplatån får inte samma stadsbildsmässiga konsekvenser och kan möjligen utredas vidare.

Norra Kungsvägen

LHF finner den i samtliga framtidsbilder föreslagna bebyggelsen vid Norra Kungsvägen ytterst tveksam, särskilt den södra längan närmast bron samt bebyggelsen ovanför denna. Lokaliseringen av bostadsbebyggelse i detta läge – invid en starkt trafikerad led - kan ifrågasättas. Anmärkningsvärt är att markområdet framför som enligt planuppdrag utreds för lokalisering av ett akvarium inte ingår i planområdet.

Flaggberget

Berget och grönskan är väsentliga inslag i bilden av Lidingö från bron och vid infarten och bör bibehållas.

Torsviks torg

LHF finner det positivt med överdäckning av leden åtminstone mellan broarna – helst bör överdäckningen sträcka sig något längre. Dock avvisas bestämt en överdäckning alltför långt ut mot vattnet (som föreslås för den s k Broparken). Den kommer att hamna alltför högt upp och hindra förståelsen av topografin, glipan mellan bergen som i alla tider varit uppfarten mot Lidingös centrala delar.

Stockholmsvägen

Stockholmsvägens utformning är en av planområdets viktigaste frågor. LHF avstyrker mycket bestämt förslagen i framtidsbilderna 2-5 att flytta Stockholmsvägen. Inte heller skall Stockholmsvägen förändras på det sätt som föreslås i samtliga framtidsbilder närmast stadshuset. Ytterligare bebyggelse kring vägen bör ej tillkomma med undantag för sträckningen väster om kvarteret Närke. Stockholmsvägen har alltid utgjort förbindelse mellan den äldre centralbygden kring kyrkan och färjestället. Sedan förstadssamhällets tillkomst vid början av 1900-talet har vägen utgjort ett huvudstråk med handel, vilket förstärktes genom 1940-talets planering. Att återupprätta förbindelsen mellan den nordöstra delen av Stockholmsvägen med stråket genom centrum i plan vore av stort värde.

Sturevägen och området där omkring

De förtätningar och eventuella rivningar som här föreslås avstyrks. Området har stora kvaliteter som det är. Särskilt olämpligt är bebyggandet av den triangelformade trädbevuxna platsen framför Stureplatåns radhus.

Centrum

En utbyggnad är givetvis fullt möjlig på den stora parkeringsplatsen och till del på andra sidan Lejonvägen. Stora slutna innerstadskvarter är dock en för Lidingö främmande bebyggelsestruktur. En rivning av polishuset avstyrks. Mycket väsentligt är att centumparken med sin kulle bibehålls. Att spränga bort den och ersätta den med ett kompakt kvarter avstyrks mycket bestämt. Parken är av vital betydelse för centrumgångstråkets nuvarande attraktiva gestaltning med sina väl utformade trapparrangemang, ljus och luftighet. Det är enligt LHF möjligt att till del bebygga parkeringsplatsen framför COOP. Följderna av att flytta Lejonvägen närmare den befintliga längan och tillskapa en ny gata (på kartmaterialet felaktigt benämnd Holmiavägen vilket medfört stor förvirring) bör studeras mer ingående. Helt olämpligt är att Villa Oldenburg, en av Lidingös mest värdefulla byggnader från villastadens tillkomsttid, inte har fått en gata eller plats framför sin huvudfasad. Om ytterligare bebyggelse är möjlig framför Skeppargården invid Lidingö museum – båda husen också från villastadens första tid – måste utredas noggrant. LHF är också tveksam till alltför omfattande bebyggelse mellan Vasaborgen och Vattängen. Tillkommande bebyggelse vid Lejonvägen mellan Vasavägen och rondellen bör hållas uppbruten och ta hänsyn till villaområdet bakom. Den fint gestaltade byggnad som idag inrymmer Lidingö Tidning måste givetvis bevaras av kulturhistoriska skäl. Det är tveksamt att ge Lejonvägen den enorma bredd (35 m) som föreslås (jfr Sveavägen och Karlavägen i Stockholm). Gatan kan knappast ha denna dignitet.

Stadshuset

Stadshuset skall självfallet bevaras. Dess kulturhistoriska värde är obestridligt – fråga om byggnadsminnesförklaring är väckt. Stadshuset har för sin funktion ett utmärkt och naturligt läge. Ett bevarande måste förutom byggnadens egen utformning också innefatta omgivande trädgårdar och murar. Behövs utbyggnad finns redan i ursprungsritningarna ett förslag till en långa utmed Lejonvägen som i så fall bör användas. I övrigt bör ny bebyggelse hållas på respektavstånd och inte vara för hög och kompakt. Den väl utformade förplatsen bör inte förändras.

Ordensbacken

LHF förordar inte att området vid Ordensbacken bebyggs. Den naturmark som här tidigare utsparats äger stora rekreativvärden och ligger i ett område med förhållandevis långt till grönområden.

Synpunkter gällande stadsbyggnadsprinciper

Gator och arkitektur

Målsättningen att gator skall ha mycket grönska och träd är positiv. Föreslagna bredder på Stockholmsvägen och Lejonvägen är dock knappast förenliga med Lidingös småskaliga karaktär.

Stenstadskvarter är främmande för Lidingö. Bebyggelsekaraktären med hus i landskap bör eftersträvas. Byggnadshöjden bör normalt inte överskrida fyra våningar. Den i texten framhållna målsättningen att arkitekturen skall vara varierad och småskalig är utmärkt. LHF ser positivt på målsättningen att bostäder, service, handel och kultur skall vara integrerade.

Hänsynstagande till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och miljöer

Staden har tagit fram ett ambitiöst underlag, en inventering med kulturvärdesbedömning, vilket är positivt. Men man har uppenbart inte utgått från att den värdefulla bebyggelsen är en tillgång. Förändringarna som föreslås kommenteras bara med att då måste det och det värdefulla huset rivas - visserligen en kulturhistorisk förlust. Ingenstans förs ett genomtänkt resonemang om *hur* man bör ta hänsyn till de välplanerade 40-talsområdenas eller centrums kvaliteter. Det handlar ju inte bara om bevarandet av enstaka byggnader.

Slutord

Slutsatsen av LHF:s granskning av planprogrammet är att föreningen med stort allvar hemställer om en förhållandevis omfattande omstudering av möjligheterna till utbyggnad och förändring. Staden måste utreda alternativ som innefattar ett större hänsynstagande till Lidingös särart, värdet av landskapet och den befintliga bebyggelsen och *inte* tar sin utgångspunkt i någon av de fem föreslagna framtidsbilderna.

Lidingö 2013-06-04

Jan-Eric Österström
Ordförande

Marianne Råberg
Ordförande arbetsgruppen för Natur och Kultur